

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Studie- og forskningsenheten

Saksbehandler: Lena Therese Tølfesen

Besøksadresse: B R A veien 4, 1757 HALDEN

Telefon: 69215870

E-post: lena.t.tolfesen@hiof.no

Deres referanse: 14/3600

Vår referanse: 14/02865-4

Dato: 29.10.2014

Høring - Utdanning og forskning i spesialpedagogikk - veien videre - rapport fra ekspertgruppen for spesialpedagogikk

Kunnskapsdepartementet inviterte 08.07.14 til høring om rapporten *Utdanning og forskning i spesialpedagogikk - veien videre*, utarbeidet av Ekspertgruppen for spesialpedagogikk.

Ekspertgruppen ble oppnevnt som oppfølging av Meld. St.18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*. Gruppens mandat var blant annet å gjennomgå de spesialpedagogiske utdanningene i Norge og vurdere hvordan de bør innrettes og dimensjoneres i årene som kommer for at samfunnets behov skal dekkes. Høgskolen i Østfold takker for muligheten til å komme med høringsuttalelse på rapporten. Det er representanter fra fagmiljøet i spesialpedagogikk ved Avdeling for lærerutdanning som har gitt innspill i saken.

Vi stiller spørsmål ved om ekspertgruppens vurderinger vil føre til vesentlige endringer i det spesialpedagogiske felt slik det vises til i formålet for gruppens mandat - tidlig hjelp og tilpasset opplæring for alle. Vi er av den oppfatning at det kreves en mer dypgående drøfting og vurdering av spesialpedagogikk som fagfelt, samfunnets behov for spesialpedagogisk hjelp og hvilken spesialpedagogisk kompetanse det er viktig å utvikle. Dette savner vi i rapporten. Ekspertgruppen har utført et omfattende arbeid i å undersøke og beskrive det spesialpedagogiske utdanningsfeltet, men det er vanskelig å se at dette gir en nyorientering som bryter med den rådende tradisjonelle tilnærming.

Det kan se ut som om ekspertgruppen hovedsakelig arbeider innenfor en ramme der fokus er mer eller mindre «tradisjonelle» kategorier av barn og unge med behov for særskilt hjelp og støtte. Dette er etter vår mening nødvendig, men ikke nok for en kritisk nytenkning i retning av en inkluderende (spesial)pedagogikk i norsk barnehage og skole. Det er viktig at kvaliteten i spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp er under lupen. En hovedutfordring består i hvordan en kan arbeide annerledes, ikke hvordan en kan arbeide med de som er annerledes. Dette mener vi burde vært vektlagt i større grad i ekspertgruppens arbeid.

Nedenfor kommenterer vi nærmere på områder i rapporten knyttet til tre av kapitlene (2, 3 og 5). Vi vil avslutningsvis kommentere lærerutdanningene og krav til fagmiljø (kapitlene 6 - 8).

Spesialpedagogikk som fagfelt (kapittel 2)

Ekspertgruppens forståelse av spesialpedagogikk framgår i kapittel 2.3. Det refereres her til forebygging og avhjelping av vansker som to sider av samme sak. Videre skilles det mellom tre forståelsesmåter; den individuelle, den samfunnsmessige og den relasjonelle. Utvalget går ikke nærmere inn på en egen diskusjon av disse forståelsesmåtene, men «konkluderer» at spesialpedagogikkens kjennetegn er at den retter seg mot barn, unge og voksne med særlige funksjons-, lærings- og utviklingsproblemer. Spesialpedagogikk som fagfelt knyttes dermed til ulike kategorier av vansker (s. 25).

Vi savner fokus på grunnleggende spørsmål knyttet til spesialpedagogikk som vitenskapsfag og profesjonsfag og kan heller ikke se at ekspertgruppen drøfter eller foretar en egen vurdering av spesialpedagogikk sett i forhold til spesialundervisning, tilpasset opplæring, likeverdig opplæring og inkludering. Vi mener dette gir et mangelfullt grunnlag for å vurdere kompetanse og utdanning i spesialpedagogikk i et bredt perspektiv.

Samfunnets behov for spesialpedagogisk hjelp (kap. 3 og kap. 5)

Spørsmålet om samfunnets behov avhenger av hvem som blir spurt. Det spesialpedagogiske arbeidsfelt preges blant annet av:

- Samfunnsendringer
- Endringer i styring av skole og barnehage
- Skoleeiers ledelse av barnehage og skole
- Spesialundervisningens språk, lovgrunnlag, ressursfordeling og organisering

Det er etter vår oppfatning store variasjoner i både omfang og kvalitet når det gjelder spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning mellom fylker, kommuner, skoler og barnehager. Noe av forklaringen på disse forholdene synes å ligge i ulik kompetanse, holdninger og kulturer knyttet til hvordan skolene forholder seg til en svært sammensatt elevbefolkning sett i relasjon til prinsippene om tilpasset og inkluderende opplæring. Dette er viktige utfordringer i barnehagen og skolen og vil dermed også være det for lærerutdanningen.

Beskrivelsene som er innhentet av ekspertutvalget er i stor grad knyttet til kompetanse for ulike kategorier vansker, noe som også blir fulgt opp av utvalgets egen vurdering. Dette forenkler et komplekst felt som er preget av en rekke dilemmaer som må håndteres på ulike nivå.

Spesialpedagogisk kompetanse

Alle lærere møter i sin praksis en barne- eller elevgruppe preget av variasjon og mangfold. Konsekvensene av disse møtene kan være avgjørende for hvordan barna eller elevene opplever sitt barnehage- eller skoleliv. Barnehagen og skolen skal ha rom for alle uavhengig av bakgrunn og er ikke bare en læringsarena, men også en arena for sosialisering og dannelse.

Barnehage og skole har etter vår erfaring behov for lærere som har forståelse og ferdigheter til å møte alle barn og unge i et inkluderende fellesskap med en pedagogikk som tar aktivt hensyn til variasjonen i barne- og ungdomsgruppa. Dette mener vi ikke er et ansvar for læreren alene, men en oppgave for barnehagen og skolen som helhet. Det er også et stort behov for lærere med bred kompetanse innenfor det spesialpedagogiske arbeidsfelt.

Ekspertgruppens vurderinger er som nevnt i stor grad knyttet til kompetanse i forhold til ulike kategorier vansker, og får i liten grad tatt grep om den kompetansen som spesialpedagogikken besitter i forebyggende, didaktisk og relasjonelt arbeid.

Barnets og elevens behov kan stå i motsetning til organisasjonens eller miljøets behov når det gjelder spesialpedagogiske tiltak. Hvilket perspektiv den enkelte barnehage eller skole velger, påvirker innholdet i tiltakene.

Spesialpedagogisk kompetanse er langt mer enn å arbeide med individuelle problemer. Dette omtales i rapporten, men vi mener det må defineres klarere hva det kan være og hvordan en kan lære å stå i den (spesial)pedagogiske lærerrollen i en inkluderende barnehage og skole.

Ekspertutvalgets forslag om lærerutdanningene og framtidige spesialpedagogiske utdanninger (kapittel 6 og 7)

Ekspertutvalgets anbefalinger gir etter vår vurdering et for tynt grunnlag for en videre drøfting av spesialpedagogiske utdanninger både når det gjelder a) spesialpedagogisk kunnskap til alle lærere, og b) kompetanse på mastergradsnivå for ulike kategorier særlige behov.

Vi mener at mangelen på en dyperegående drøfting av spesialpedagogikken som fag og funksjon i barnehage og skole gjør at forslagene i liten grad legger til rette for utdanning som kan bidra til den inkluderende barnehage og skole som er et hovedanliggende i Meld. St.18 (2010-2011).

Forslaget om spesialpedagogikk i all lærerutdanning er sentralt. Hva forslaget egentlig dreier seg om, bør etter vår mening konkretiseres ytterligere og forankres på et forpliktende plan, siden forslaget heller ikke er nytt. Det krever en mer begrunnet og detaljert drøfting av hva forslaget konkret betyr ift utdanningen(e). Utvalget viser til «spesialpedagogisk basiskompetanse», men trekker ikke ut hvilke konsekvenser det innebærer for den praktiske utdanningen. Det er noe uklart hvilke begrunnelser utvalget knytter til praksis og vi stiller derfor noen spørsmål: Hva er det ved praksis som skaper mer kvalitet i den spesialpedagogiske utdanningen, hvilke kriterier skal en slik praksis vurderes på bakgrunn av og hvordan skal den brukes i utdanningen?

I barnehage og skole er det mange dynamiske elementer som virker sammen i forhold til politiske, institusjonelle, relasjonelle og etiske dimensjoner. Hvordan utdanningen i praksis kan bidra til å gi lærerne kompetanse på disse områdene vil være sentrale spørsmål som bør besvares før en kan komme med relevante og realistiske vurderinger av hvordan den spesialpedagogiske utdanning kan se ut i framtida.

Vi mener det er grunn til å tydeliggjøre det store behovet det er for å gi spesialpedagogikk og spesialpedagogiske perspektiver atskillig større plass i lærerutdanningene. Skal skolen være til for alle, må lærerstudenter innenfor den ordinære lærerutdanningen få anledning til å fordype seg

grundig innenfor det spesialpedagogiske arbeidsfeltet. Det må med andre ord være eksplisitt uttrykt at behovet for solid spesialpedagogisk kompetanse må kunne gis i ordinære lærerutdanningsprogram.

Med hilsen

Hans Blom
rektor

Henrik Biørnstad
høgskoledirektør (fungerende)

Kopi til:
Kristin Solli, Avdeling for lærerutdanning